

Спеціалізованій вченій раді Д 05.854.03
Вінницький національний
аграрний університет
вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук

Щербаченко Вікторії Олексіївни

на дисертаційну роботу Коломієць Тетяни Вікторівни на тему:
«Механізм управління інтелектуальним капіталом підприємств аграрного
сектору економіки», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами

Сучасний етап розвитку світової економічної системи характеризується інтелектуалізацією виробництва, переходом до безперервного інноваційного процесу в більшості галузей і безперервної освіти в більшості професій. Тому використання існуючих потенціалів в рамках модернізації вітчизняної економіки пов'язано не тільки зі зміною пріоритетів галузевого розвитку, але і з супутньою цьому трансформацією систем управління.

Крім того, новітній етап цивілізаційного розвитку характеризується стрімким підвищенням ролі знань у всіх сферах людської діяльності. Знання стають ключовим ресурсом створення і підтримки конкурентної переваги в умовах глобальної конкуренції і розвитку нових технологій, що знижує роль традиційних, матеріальних ресурсів у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Навіть володіння інформацією як ефективніше використовувати традиційні ресурси може забезпечити лідерство у відповідній галузі.

Вищенаведені трансформаційні процеси в умовах економіки знань посилюють необхідність чіткої ідентифікації інтелектуального капіталу як однією з найважливіших складових оновлення конкурентних переваг. Однак, для того, щоб розвиток інтелектуального капіталу на підприємствах різних галузей мав комплексний і системний характер, необхідне впровадження і використання ефективного механізму функціонування інтелектуального капіталу, що включає комплексну оцінку та систему управління інтелектуальним капіталом.

З огляду на вищезазначене, обрана здобувачем тема є актуальною та відображає необхідність дослідження проблеми управління інтелектуальним капіталом на даному етапі розвитку економічної науки.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету за темами: «Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0117U004204), «Фінансовий механізм в системі економічних векторів розвитку України» (номер державної реєстрації 0119U103339), «Формування інноваційної компетентності майбутніх аграріїв в умовах Всеукраїнського науково-навчального консорціуму» (номер державної реєстрації 0117U003960), в межах яких автором розроблено теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо формування механізму управління інтелектуальним капіталом аграрних підприємств в контексті напрямів активізації інноваційної діяльності.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертаційної роботи Коломієць Т.В., автореферату та наукових публікацій дозволяє дійти висновку про достатній рівень обґрунтованості і достовірності викладених теоретико-методичних і прикладних результатів. Достовірність і обґрунтованість представлених у дисертаційній роботі

пропозицій ґрунтується на: застосуванні наукових підходів стосовно дослідження процесу формування механізму управління інтелектуальним капіталом підприємств аграрного сектору економіки; опрацюванні широкого кола наукових джерел з досліджуваних питань, відповідних нормативно-правових актів, значного масиву статистичних даних та інших інформаційних джерел. Логічна структура дисертаційної роботи, достовірність та обґрунтованість зроблених висновків і рекомендацій також визначається сукупністю викладених наукових результатів.

Здобувач ґрунтовно доводить свої наукові передбачення на основі абстрактно-логічного, інституціонального, графічного, проблемно-орієнтованого, економіко-математичного моделювання та інших методів. Не викликає заперечень обраний авторкою спосіб викладання матеріалу дисертації. Структура у повній мірі відповідає об'єкту, предмету, поставленій меті та завданням дослідження та засвідчує, що воно охоплює цілісний процес науково-дослідної роботи.

В дисертації раціонально поєднуються теоретичний і практичний матеріал. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст та структура роботи повністю узгоджується з її назвою, метою та завданнями досліджень. Об'єкт і предмет визначені вірно. Наукові положення викладені конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

3. Оцінка змісту та наукової новизни дисертаційної роботи

Виходячи з поставлених завдань, автор вдало побудувала структуру дисертаційної роботи, що забезпечило логічну послідовність проведення досліджень та викладу матеріалу.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження інтелектуального капіталу підприємств аграрного сектору економіки» автором доведено необхідність ідентифікації інтелектуального капіталу як особливого типу капіталу підприємства для цілей управління та окреслено передумови

формування і функціонування механізму управління інтелектуальним капіталом підприємств аграрного сектору. Визначено, що оцінка та управління рівнем інтелектуального капіталу підприємства дозволяють підвищити ефективність управління нематеріальними активами, виявити фактори і резерви розвитку, підвищити інноваційну активність (с. 21-31).

Автором систематизовано підходи до трактування поняття інтелектуального капіталу, сформовано основні підходи щодо співвідношення між поняттями нематеріальних активів, інтелектуального капіталу та гудвілу (с. 46). Детальний аналіз можливостей використання деяких методів і моделей для оцінювання інтелектуального капіталу підприємств агросектору дозволяє визначити, які з методів доцільно використовувати при оцінці інтелектуального капіталу з врахуванням специфіки функціонування галузі (с. 80-83).

Запропонована здобувачем концептуальна схема дворівневої оцінки інтелектуального капіталу підприємства дозволяє не лише визначити поточний рівень інтелектуального капіталу, здійснити його моніторинг в динаміці та встановити ступінь його впливу на показники діяльності підприємства, а й сформулювати стратегічні напрями розвитку кожної зі складових інтелектуального капіталу (с. 85).

У другому розділі «Організаційно-економічне забезпечення формування інтелектуального капіталу на підприємствах аграрного сектору» автор охарактеризувала сучасний стан та тенденції формування інтелектуального капіталу в аграрному секторі. Займаючи таку важливу позицію у економічному та продовольчому забезпеченні функціонування держави, аграрний сектор може формувати значний вплив на рівень її конкурентоспроможності, якщо він базується на інтелектуальному капіталі, про що свідчить досвід країн із високорозвиненим сільським господарством (с. 99-136).

Використовуючи концептуальну схему дворівневої оцінки інтелектуального капіталу підприємства, здійснено оцінювання

інтелектуального капіталу підприємства за допомогою коефіцієнта доданої вартості, створеної інтелектуальним капіталом, а також сформовано систему індикаторів для оцінки людського, інтерфейсного та структурного капіталу. Результати оцінки дозволяють визначити, які зі складових інтелектуального капіталу підприємства потребують уваги та розвитку, що в подальшому є основою для формування стратегії розвитку інтелектуального капіталу (с. 160-163).

У третьому розділі «Удосконалення механізму управління інтелектуальним капіталом аграрних підприємств» здобувачем розроблено теоретико-методичні засади формування механізму управління інтелектуальним капіталом підприємств аграрного сектору економіки на основі поєднання інтегрального та структурного підходів, що дозволяє оцінювати та управляти загальним рівнем інтелектуального капіталу та окремими його складовими для досягнення синергетичного ефекту, формування та вибору відповідної стратегії управління інтелектуальним капіталом.

Сформовано структуру механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства аграрного сектору в рамках концепції інноваційно-орієнтованого розвитку (с. 170-175). Обґрунтовано напрям конвергенції розвитку систем аграрної освіти, науки та підприємництва як основи формування інтелектуального капіталу аграрних підприємств (с. 222).

4. Практична значимість дослідження для науки і практики, впровадження наукових результатів, напрями їх подальшого використання

Наукові здобутки дисертаційного дослідження Коломієць Т.В. мають практичну цінність для підприємств аграрного сектору економіки. Зокрема, розроблений механізм управління інтелектуальним капіталом підприємств аграрного сектору може використовуватися на підприємствах як система, в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління

для досягнення необхідного стану об'єктів управління – досягнення додаткових ефектів від використання інтелектуального капіталу.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність підприємств: ФГ «Україна» (довідка № 1286 від 15 грудня 2020 року), ПСП «Україна» (довідка № 58 від 10 листопада 2020 року), ФГ «АГРО-САД» (довідка № 126 від 3 грудня 2020 року), ТОВ «Агрофірма Забарська» (довідка № 79 від 18 вересня 2020 року).

Дослідження містить наукові рекомендації не лише для мікрорівня економічної системи, а й для мезорівня. Відтак, окремі аспекти наукового дослідження використано Департаментом агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 05-01-27/9548 від 30 грудня 2020 року) при розробці регіональних програм розвитку в частині використання методологічних підходів до оцінювання інтелектуального капіталу аграрних підприємств та рекомендацій щодо формування концепції регіональної аграрної інноваційної системи.

Актуальність досліджуваної проблематики підтверджено як в економічній, так і в екологічній площинах. Запропоновані підходи щодо активізації інноваційної діяльності в аграрному секторі шляхом формування та накопичення інтелектуального капіталу підприємств для забезпечення сталого розвитку сільського господарства в рамках боротьби з наслідками кліматичних змін та формування продовольчої безпеки враховано Державною екологічною інспекцією у Вінницькій області (довідка № 90/13/21 від 14 січня 2021 року).

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Тривалий період дослідження дозволив автору сформувати значний науковий доробок. Зокрема, за темою дисертаційної роботи опубліковано 30 наукових праць, у тому числі: 2 колективні монографії, 12 статей у наукових фахових виданнях, 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав, а

також 14 тез наукових доповідей. Загальний обсяг опублікованого матеріалу становить 12,27 друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 10,39 друк. арк. Опубліковані праці дисертанта в повній мірі відображають основні положення, результати дисертаційного дослідження, а також наукову новизну. Аналізування публікацій дозволяє зробити висновок про повноту викладу та висвітлення матеріалу. З огляду на це, апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою, а кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Зважаючи на численні позитивні результати виконаного дослідження та підкреслюючи науково-практичну значимість висновків та пропозицій дисертанта, вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі недоліки та положення, які є предметом дискусії.

1. У першому розділі роботи автором розглядаються основні положення концепції інтелектуального капіталу, однак було б доцільно висвітлити основні етапи розвитку теорії інтелектуального капіталу (с. 21-31). Крім того, принагідно було б підкреслити, що сучасна теорія інтелектуального капіталу почала формуватися у другій половині ХХ століття, з'явившись у процесі розвитку теорії людського капіталу.

2. Розглядаючи основні поняття та принципи концепції інтелектуального капіталу (с. 72-75), автором не виокремлено напрями управління інтелектуальним капіталом підприємства: холдінг-менеджмент, основна мета якого полягає у створенні вартості, інноваційний менеджмент, основна мета якого полягає у вивільненні вартості, та управління правами інтелектуальної власності. Аналіз цих напрямів дозволив би розширити інструментарій управління саме інформаційною складовою інтелектуального капіталу в рамках механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства аграрного сектору.

3. Автором була обґрунтована теоретична та практична значущість запропонованої концептуальної схеми дворівневої оцінки інтелектуального капіталу підприємств в рамках функціонування механізму управління інтелектуальним капіталом (с. 85). Але не зовсім зрозуміло чи є придатним запропонований аналітичний інструментарій до використання на підприємствах інших галузей, і які є обмеження у використанні цього інструментарію.

4. Ґрунтуючись на тому, що земельні ресурси є основою виробничого потенціалу аграрних підприємств, при аналізі структурного капіталу підприємств (с. 155-159) доречно було б розширити кількість показників для даного фактору.

5. При розробці таксономічного аналізу рівня інтелектуального капіталу в межах площини формування стратегій управління (с. 175-177) автору варто було б сформувати назви для окремих блоків. Це спростило б процес ідентифікації поточного стану та вибору стратегії управління інтелектуальним капіталом.

В цілому висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не знижують наукової та практичної цінності висновків даного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Коломієць Т.В. виконане з використанням сучасних методів наукового дослідження, є самостійним результатом наукового пошуку автора з достатньою обґрунтованістю запропонованих рекомендацій, містить елементи наукової новизни та важливі практичні рекомендації.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені в процесі дослідження. Автореферат за своїм змістом відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, які відповідають вимогам МОН України.